

Frankrijk

Raakt Europa in zichzelf gekeerd? Steeds vaker wordt gezegd dat, als er dan nog mensen bij moeten, ze wel een taal- of inburgerings-examen moeten doen. Europa is bang geworden, zegt Dominique Moïsi. Nee, scherpe kritiek is terecht, maar zoek wel een ander vocabulaire, antwoordt Naema Tahir.

Europa biedt migranten steeds beperkter menu

Door onze redacteur MARC LEIJENDEKKER

Als je bij de Franse immigratie- en naturalisatiedienst zit en de ambtenaar vraagt of je de deur even dicht wilt doen, is dat meer dan een verzoek. Het is ook een manier om te kijken of je wel voldoende Frans spreekt om een Frans paspoort te krijgen.

Steeds meer landen in Europa testen immigranten om te zien of ze wel zouden passen in hun samenleving. Het Europese mozaïek moet niet al te bont worden. De taal is daarbij het meest voor de hand liggende criterium. Parallel aan de stijgende immigratie zijn de afgelopen tien jaar vrijwel overal in Europa taaltoetsen ingevoerd. De Fransen en de Noren doen dat vrij losjes, de Duitsers stellen de hoogste eisen.

Een paar landen gaan een stap verder. Daar moet je als nieuwkomer op examen, om te laten zien dat je vertrouwd bent met politiek en samenleving. Ieder land vult dat op zijn eigen manier in – het blijkt typisch Nederlands om immigranten voor te houden dat je geacht wordt je voortuin netjes te houden.

Aan aspirant-Duitsers wordt gevraagd wie verantwoordelijk is voor de opvoeding van de kinderen: de ouders of de staat. Wie in Wenen wil gaan wonen, moet weten wat het zomerverblijf van aartschertogin Maria Theresa was. Om Engeland binnen te komen, moet je vertrouwd zijn met het begrip quango en het Scouse dialect. Een van de voorwaarden voor een Deens paspoort is, curieus genoeg, dat je moet weten binnen hoeveel tijd je na een arrestatie moet worden voorgeleid aan een rechter.

Vroeger werd je eerst staatsburger om daarna te integreren, zegt

Maarten Vink, politicoloog van de Universiteit Maastricht. „Nu wordt 'integratie' veel meer een toegangseis. Een formeel examen is overigens niet per se beter of slechter vanuit het perspectief van een immigrant.” In landen als Griekenland en Frankrijk, waar een gesprek met een ambtenaar volstaat, is het gevaar van willekeur groter.

Toch leert een rondgang in Europa langs een aantal onderzoekers dat met de strengere en formelere eisen afstand wordt genomen van het idee van een multiculturele samenleving. Bondskanselier Angela Merkel deed dat vorige week zaterdag nog eens in bewoordingen die overal in Europa

Er wordt meestal niet gepleit voor een andere manier van omgaan met immigranten, maar voor beperking of soms ook een stop van de immigratie. In België pleit de Vlaams-nationalistische N-Va er woensdag voor om maar even niemand meer Belg te maken. Een paar dagen eerder zei Merks bondgenoot Horst Seehofer, leider van de Beierse CSU: „Het is duidelijk dat immigranten van andere culturen zoals Turkije en de Arabische landen meer problemen hebben [om te integreren]. Daaruit trek ik de conclusie dat we geen extra immigratie van andere culturen meer nodig hebben.”

De meeste werkgeversorganisaties in Europa zullen dat niet her-

Daarom zijn de taaltoetsen ingevoerd, de inburgeringsexamen verscherpt. „Immigrant zijn welkom [...] maar ze moeten de taal leren en de culturele normen van het land accepteren”, zei Merkel.

Het blijkt moeilijk die waarden precies te definiëren. De poging van president Sarkozy om een debat over de nationale identiteit op gang te brengen, is gestokt in ge-gaap. En hoewel het debat over Leiturk weer aanwakkerd, gaat het in de Duitse inburgeringsexamen toch niet zozeer om culturele waarden, maar vooral om het politieke bestel, mensenrechten, geografie en geschiedenis. Net als in de inburgeringsexamen van het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Oostenrijk.

Nederland is het enige land dat daarbij ook kijkt naar hoe het hoort. Een aspirant-Duitsers moet weten wat er in de wet staat. De aspirant-Nederlander moet zich ook bewust zijn van de ongeschreven regels: netjes in de rij staan, niet zomaar ergens binnenlopen voor een zakelijke afspraak, je vrouw ook thuis als gelijkwaardige behandelen. En de voortuin bijhouden, natuurlijk.

In Zweden speelt die discussie over taal en waarden nauwelijks een rol. Het land kent geen toelatingsexamen voor het staatsburgerschap. „De Zweedse samenleving is vrij open, de meeste Zweden vinden het niet erg als mensen zich anders gedragen”, zegt Hedvig Bernitz, jurist van de Universiteit van Stockholm. „Af en toe laat het debat op als er een moord is gepleegd wegens eerwraak. Maar in het algemeen is het leven en laten leven.” Multiculturaliteit is niet het woord dat de Zweden daarvoor gebruiken. Eerder diversiteit. „Wij willen mensen vooral als individu benaderen en hen de vrijheid laten.”

Aspirant-Oostenrijker moet weten waar zomerverblijf aartschertogin Maria Theresa was

weerklonken: 'Multikulti' is „mislukt, volledig mislukt”.

Eigenlijk was het hele idee verkeerd, vindt de Britse neurobioloog Kenan Malik, geboren in India. Multiculturalisme is in zijn ogen een manier om mensen in hokjes te stoppen. Zo bleven culturele verschillen beheersbaar. Maar omdat er geen echt contact was, ging het broeien en zijn er nu veel moeilijker op te lossen conflicten.

Dat vertaalt zich nu in anti-immigratie en anti-islamgevoelens vrijwel overal in Europa. Het Amerikaanse onderzoeksbureau Harris stelde vorige maand vast dat enorm veel mensen in de vijf grote Europese landen vinden dat het leven slechter is geworden door het huidige immigratieniveau: van 43 procent van de ondervraagden in Frankrijk tot 64 procent in Groot-Brittannië.

halen. Maar in de politiek, opgejaagd door kiezers die zich jarenlang genegeerd voelen, echoot dit overal rond. Zo hard en venijnig, dat Ban Ki-moon, secretaris-generaal van de Verenigde Naties, dinsdag aan de alarmbel trok. Hij hield het Europees Parlement voor dat Europa een nieuw verhaal nodig heeft voor de 21ste eeuw. Waar het de vorige eeuw ging om het winnen van de vrede, is de uitdaging van nu een tolerante samenleving op te bouwen.

„Sommigen spelen in op de angsten van mensen”, zei Ban Ki-moon. „Ze proberen liberale waarden aan te roepen voor niet-liberale doelen. Ze beschuldigen immigranten ervan de Europese waarden te schenden. Toch zijn het maar al te vaak de aanklagers die deze waarden aantasten.”

De discussie over waarden staat centraal in het immigratiedebat.

Duitsland

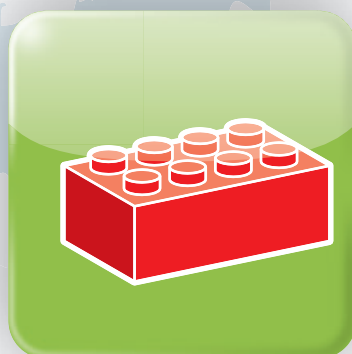
Verenigd Koninkrijk

Griekenland

Nederland

Denemarken

‘We zijn bang geworden voor de ander’

Politici vergeten opvoedende rol, zegt politicoloog Dominique Moïsi

‘Het lijkt alsof Europa steeds verder in zijn schulp kruipt’, zegt Dominique Moïsi. De gerenommeerde Franse politicoloog is net terug van een reis naar Rusland en Marokko. „Als ik dan de kranten pak en lees over Merkel die zegt dat het multiculturalisme volledig mislukt is, over Franse jongeren die protesteren dat de pensioenleeftijd niet omhoog mag, dan denk ik: de cultuur van de angst krijgt hier steeds meer voet aan de grond. Angst voor de ander, angst voor de toekomst. Het lijkt alsof in Europa niet meer het vertrouwen bestaat dat we de uitdagingen aankunnen die voor ons liggen. Dat is een teken van verval. In Rusland en zelfs in Marokko, dat toch ook zijn problemen heeft, heerst een heel andere sfeer.”

Leuk vindt hij het niet, maar Moïsi voelt zich na zo'n reis opnieuw bevestigd in de centrale stelling van zijn boek *De geopolitiek van emotie*. Daarin schrijft hij dat tegenover de hoop en het vertrouwen op een betere toekomst in veel Aziatische landen de onzekerheid en angst in Europa staan. Neem Merkel. „Die uitspraak is veel te dramatisch. Was het echt wel een ideaal, dat multiculturalisme? En ligt dat echt aan scherven? Het is te vroeg om dat te zeggen. We zullen hoe dan ook met verschillende culturen naast elkaar moeten leven. Dat is onderdeel van de globalisering, daar kunnen we niets aan veranderen. En die moslims? Dat worden allemaal vroeg of laat Europese, moderne moslims.”

In zijn ogen is het immigratiedebat dat nu in Duitsland opblaast een teken dat het land een gewoon land aan het worden is. „De Tweede Wereldoorlog heeft het land een vaccin gegeven tegen de gevaren van racisme en populisme. Misschien is dit nu wel langzaam aan uitgewerkt. Er is een duidelijke evolutie naar populisme en xenofobie in Duitsland. Dat is erg zorgwekkend.”

Maar is dit debat, in Duitsland en elders in Europa, niet een teken dat de elite eindelijk luistert naar burgers die zich in de steek gelaten voelen? „De rol van politici is om te luisteren naar de kiezers, maar ook om hen op te voeden, mensen te vertellen waarom je vindt dat iets

Frans intellectueel

Dominique Moïsi (1946) is een Franse expert op het gebied van de internationale betrekkingen. Zijn nieuwste boek is *De geopolitiek van emotie: Hoe culturen van angst, vernedering en hoop de wereld veranderen*. Hij geeft les aan het Franse Instituut d'Etudes Politiques en aan Harvard University.

belangrijk is. Dat uitdragen van je eigen standpunt is helemaal niet in strijd met het idee dat de burger zelf wel bepaalt wat hij vindt. Je kunt je nog steeds als individu opstellen als je hebt geluisterd naar wat een politicus heeft gezegd. In een democratie is pedagogie essentieel, maar die is vervangen door populistische demagogie.”

Middelmatig is troef, stelt Moïsi. „De kwaliteiten die je nodig hebt om goed te regeren zijn zeker niet de kwaliteiten die je nodig hebt om te worden gekozen. De Chinezen en Russen hebben dat heel goed in de gaten: ze zien dat onze democratie minder goed werkt.”

Strengere regels voor immigratie en inburgering, daar gelooft hij niet zo in. De psychologische factor, de onzekerheid van het ontvangende land, is in zijn ogen veel groter. Die onzekerheid is alleen maar versterkt door de kredietcrisis en de economische problemen. „Die spelen een enorme rol in het immigratiedebat, want ze voeden de angst. Heb ik nog wel geld morgen om te leven? Die angst wakkerert xenofobie aan, mensen gaan op zoek naar zondebokken.”

Dus groeien in een probat middel om de problemen rond immigratie te dempen? „Misschien. Maar het allerbelangrijkste is meer zelfvertrouwen.” (ML)

‘Kritiek is terecht, maar gebruik andere woorden’

Zachte benadering is mislukt, zegt schrijfster Naema Tahir

Ik vind harde taal tegen het multiculturalisme niet zo erg. Laten we het gewoon een keer zeggen. De zachte benadering heeft niet gewerkt.” De zorg van schrijfster Naema Tahir, geboren in Engeland uit Pakistaanse ouders, opgegroeid in Engeland, Nederland en Pakistan, werkervaring in Frankrijk, geldt niet de anti-immigratiegolf in Europa. „Ik maak me veel drukker over hoe overheden het multiculturalisme toch nog ondersteunen, ondanks alles, en hoe migranten het daarbinnen doen.”

Multiculturalisme gaat niet over verdraagzaamheid, maar over scheiding, stelt Tahir. Zij is na opiniëertikelen in deze krant bestempeld als een kritische moslima. „De westerse samenleving zegt tegen moslims dat ze hun eigen cultuur mogen beleven, hun eigen religie, en dat niemand zich daarmee zal bemoeien. Dat ze rechten hebben binnen de samenleving. Maar binnen de eigen groep gaat het vooral over plichten. Dat botst. De ervaring met Pakistaanse immigranten in Engeland laat zien dat ze, juist door dat multiculturalisme, alleen komen te staan, gevangen zitten in de plichten van de groep. Vooral vrouwen moeten het daarbij ontgelden. Het zijn mannen die in zulke gemeenschappen de scepter zwaaien.”

Tahir, die werkt aan een roman over gedwongen huwelijken, ver-

Schrijfster uit meerdere culturen

Naema Tahir (1970) is jurist en schrijfster. In het autobiografische *Een moslima ontsluit* vertelt ze hoe ze opgroeide in drie culturen: de Pakistaanse, de Britse en de Nederlandse. Tahir schreef de romans *Kostbaar bezit* en *Eenzaam heden*. In februari verschijnt een nieuw boek.

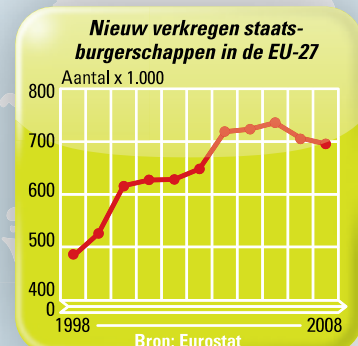

telt dat ze de laatste tijd veel voor onderzoek in de VS is geweest. „Je merkt dat mensen daar graag zijn en dat ze economisch willen slagen. Zoals ik in Nederland niet. Het gros van migranten denkt: ik wil hier eigenlijk niet zijn. Gelukkig is dat in Engeland en Frankrijk wel wat anders. Soms wordt wel gezegd dat het voldoende is als immigranten zich aan de wet houden en de taal spreken. Ik vind dat niet voldoende. Migrantten moeten ook een bepaalde sou-

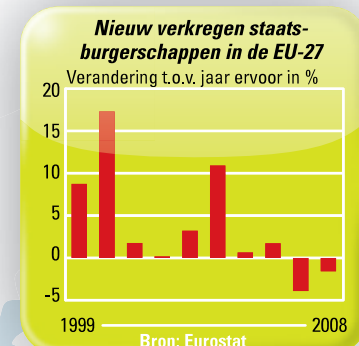
plesse aan de dag leggen. Moslims zijn geneigd om in een andere tijd te leven. De bloeitijd van de islam was de zevende, achtste, negende eeuw. Daar grijpen ze op terug, en ze geven de moderne tijd de schuld van hun problemen. Zo leven ze in een ander tijdperk dan bijvoorbeeld Nederlanders. Die zijn meer gericht op de toekomst, creativiteit, innovatie.” Met een aantal veranderingen, zegt Tahir, is deze analyse ook van toepassing op hindoes en Chinezen.

Wat Europa nodig heeft, is een nieuwe taal om te zeggen wat gezegd moet worden, onderstreept Tahir. „Nu is de scherpheid in het debat gekaapt door rechtse populistten. We moeten komen tot een verstandige en beschaafde taal waarin we ook scherp zijn. Dat is een opdracht aan alle Europese politici, schrijvers, intellectuelen: slijp de ruwe kanten van het populisme af en lever kritiek op een beschaafde, prudente manier. We moeten een veel rijker vocabulaire krijgen om over de problemen rondom immigratie te spreken.”

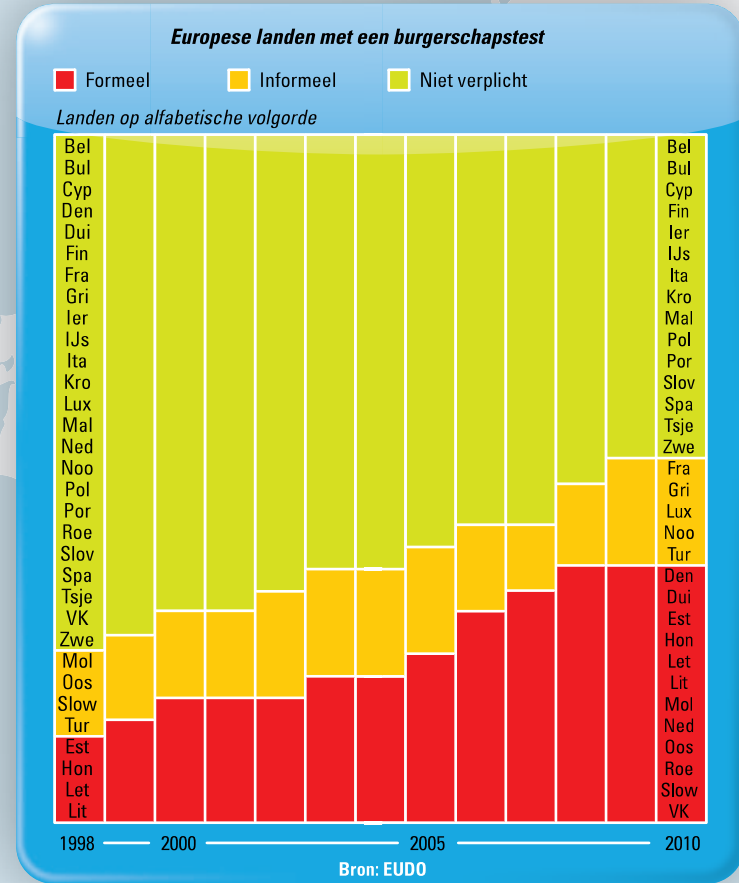
Een voorbeeld? „Toen in de VS een predikant dreigde de koran te verbranden, had president Obama kunnen zeggen dat dit een belachelijk idee was. Dat deed hij niet. Hij zei te hopen dat de predikant naar betere engelen zou luisteren. Dat soort retorische begaafdheid komen we in de Europese politiek veel te weinig tegen.” (ML)

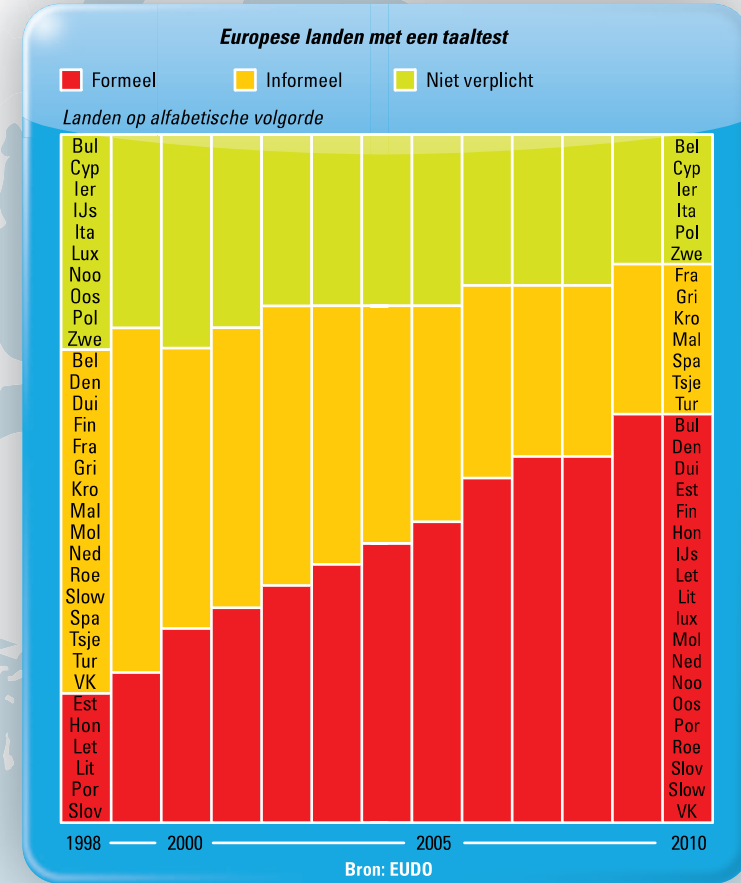
Bron: Eurostat

Bron: Eurostat

Bron: EUDD

Bron: EUDD

